

Een verzamelreis in de Pyreneeën III(slot)

(vervolg op C.B.48, blz.438-443 en C.B.49, blz.454-459)

door J.G.J.Kuiper

Midden- en Zuid-Frankrijk zijn een dorado voor wie zich wil verdiepen in de systematiek der Bythinellidae. Aan de hand van GERMAIN's compilatie in Faune de France, die in ruim vijftig bladzijden tientallen soorten en vele variëteiten opsomt, komt hij er echter niet uit, en nog minder wanneer hij te rade gaat bij zijn voorganger LOCARD, die in zijn "Les Coquilles des Eaux douces et saumâtres de France, 1893, ruim honderd en vijftig "soorten" van deze familie vermeldt. Betrouwbaar vergelijkingsmateriaal, d.w.z. exemplaren die door de auteurs zelf gedetermineerd zijn, heeft men in Nederland zelden bij de hand. En zo lijkt het voor de volhardende amateur de enige weg om wegwijis in deze moeilijke groep te worden, te trachten materiaal te betrekken van de oorspronkelijke vindplaatsen. De aldus verkregen topotypen kunnen, bij voorkeur na toetsing aan in het buitenland bewaard museummateriaal, de grondslag van zijn systematische studie vormen. - Maar hij moet over veel tijd, veel geduld en liefst over een eigen vervoermiddel beschikken om binnen een redelijk tijdsbestek een gevarieerde, bruikbare hoeveelheid studiemateriaal bijeen te garen, want die oorspronkelijke vindplaatsen liggen veelal ver uiteen en zijn in de literatuur niet zelden vaag aangeduid. Dagreizen zijn dikwijls nodig, speurzin en doorzettingsvermogen, om te vinden wat men zoekt. Als troost kan hierbij dienen, dat Bythinellidae doorgaans in grote populaties optreden, zodat de buit niet uit een enkel exemplaar behoeft te bestaan. Een ieder, die in Frankrijk, welks malacofauna in vele opzichten een critische revisie behoeft, verzamelt, kan niet genoeg op het hart gedrukt worden om geen gelegenheid voorbij te laten gaan Bythinella's te verzamelen, vooral wanneer men in de buurt van typelocaliteiten is.

In Luz verkeerde ik zelf in een dergelijke omstandigheid. Niet ver daar vandaan namelijk heeft BOURGUIGNAT een kleine eeuw geleden zijn Pyrgula pyreanica¹⁾ verzameld.

In zijn fraai geïllustreerde werk "Les Spicilèges Malacologiques", 1862, geeft hij als vindplaatsen dezer soort een bron bij Bagnères-de-Bigorre (Hautes Pyrénées) en, "une source non loin du chemin qui conduit de Bigorre au Tourmalet".

De Col du Tourmalet is een op ruim 2100 meter hoogte liggende pas ten Oosten van Luz. Wat de auteur met Bigorre bedoelt, is mij niet bekend. Dit kan een afkorting zijn van Bagnères-de-Bigorre, een plaatsje ten Oosten van de Tourmalet; er kan ook mee bedoeld zijn de Pic-du-Midi-de-Bigorre, een van de hoogste toppen (2877 m.). Zowel van Bagnères als van de Pic loopt een weg naar de Col du Tourmalet.

Om de een of andere reden stelde ik mij destijds de vindplaats van Bourguignat's soort voor tussen de Pic-du-Midi-de-Bigorre en de Col du Tourmalet, en daaraan voornamelijk is het te wijten, dat ik hardnekkig naar een gelegenheid zocht om op de Pic du Midi te komen. Daarbij komt nog dat ik, misleid door een onjuist citaat van GERMAIN - op bladzijde 629 van zijn Faune de France heeft hij het over "sources" in plaats van "source" - in de veronderstelling verkeerde, dat Pyrgula pyreanica in het desbetreffende gebied tamelijk algemeen moest zijn, zodat een excursie erheen stellig lonend zijn zou. Te voet in een dag heen en terug, ging niet. Daarvoor was de afstand te groot. In het zomerseizoen worden bijna dagelijks excursies per touringcar gehouden naar de Pic en naar het op de top liggende kosmische laboratorium van de Universiteit van Toulouse²⁾.

¹⁾Door LOCARD en latere auteurs is de etymologisch te verkiezen, doch op grond van de nomenclatuurregels m.i. niet te verdedigen schrijfwijze pyreanica gebezigd. Daar Bourguignat in zijn "Les Spicilèges Malacologiques" de schrijfwijze pyreanica zowel op blz.76, als op blz.285 en op de toelichting tot plaat IX gebruikt, kan hier nauwelijks sprake zijn van een druk- of schrijffout.

²⁾Sinds Juni 1953 is het observatorium bereikbaar met een téléphérique.

De meeste hotelgasten waren evenwel reeds vertrokken, en zo kostte het de garagehouder tot wie ik mij gewend had, veel telefoontjes eer hij een groep gegadigden voor een middagtocht gevonden had.

Per kleine autocar, beladen met een twintigtal passagiers, vertrokken wij naar de Col du Tourmalet. Gestadig klauterde het autootje over de smalle weg, scherpe bochten volgend, hoog boven de beboste hellingen. Al klimmend in het brommende vehikel, stijgt ook de verbazing over het fysieke kunnen van de Tour-de-France-rijders, tot wier taak telkenjare het "nemen" van de Tourmalet behoort. Het landschap dat men passeert is rotsig, vrij kaal. Ik keurde het een waardig milieu voor soorten als Pyrenaea carascalensis, Chondrina bigorriensis en nog enkele hoog- en droogteminnaars.

Halverwege was het weer plotseling veranderd. Zware, donkere wolken waren over de bergruggen komen aanrollen, en de lucht was in een ommezien roet-zwart. Een hevige stortbui volgde. Loodrechte bliksemstralen flitsten omlaag, en hagelstenen kletterden op de carrosserie. De weg was veranderd in een wilde modderstroom. Teruggaan was onmogelijk. De weg was te smal om te keren. - Boven, in de pas van de Tourmalet, hield het wagentje stil. De chauffeur legde een paar stenen achter de wielen, om wegglijden te verhinderen, en toen wachtten wij geduldig. Onderwijl bleef het stortregenen en zat ik opgesloten in de bus, met twintig medepassagiers, en Micropyrgula's in mijn gedachten.

Micropyrgula is de subgenusnaam van een groep Bythinella's wier schelp gekenmerkt is door kantige omgangen. Voor zover mij bekend, worden op het ogenblik slechts twee soorten tot dit subgenus gerekend. Zoögeografisch uiterst merkwaardig is, dat het areaal van elk dezer soorten ver uiteen ligt: Pyrgula (Micropyrgula) pyreanica BOURGUIGNAT namelijk in een beperkt gebied van de Hautes-Pyrénées; de andere soort, Pyrgula (Micropyrgula) Stankovici POLINSKI in het malacologisch befaamde Ochridameer, op de grens van Albanië en Zuidslavië, dat een refugium is van verscheidene tertiaire soorten die elders uitgestorven zijn. Het ontstaan van een dergelijke discontinuë verspreiding van nauw verwante soorten, is een boeiend probleem. Alvorens echter naar een verklaring hiervan te zoeken, zal het gewenst zijn meer te weten over de mate van verwantschap dezer soorten met de in het tussenliggende gebied levende Pyrgula's.

Tegen de avond werd het kalmer. De hagelbuien waren voorbij. Woeste regenbeken kolkten nu omlaag en doorploegden de weg. De bergen waar macabere wolkenflarden langs joegen, waren van een machtige, grootse verlatenheid. Maar al dat schoons woog niet op tegen mijn teleurstelling dat van verzamelen niets meer kon komen. Er was geen water, er was alleen bruingele modder, en het verschil tussen een permanent stroompje en een tijdelijke regenbeek was niet te zien.

De doorreis naar de Pic bleek onmogelijk. Ook de terugreis ging niet. Een personenauto die het spits zou afbijten, keerde na enkele minuten terug, omdat een massa puin van de hellingen afgespoeld was en de weg plaatselijk versperde. Er zat niets anders op dan de andere kant af te dalen en om het massief van de Pic-du-Midi heen te rijden, een omweg van tachtig kilometer en een strop voor de garagist.

Onder een spannend stilzwijgen van de passagiers kroop de wagen omlaag, over de glibberige, smalle weg, soms door een modderstroom die van de helling af buitelde. Via Bagnères-de-Bigorre en Lourdes kwam ik 's-avonds, met lege buizen en dozen, weer in Luz aan. Mijn gastheer stond mij grinnikend op te wachten, en een hoongelach volgde toen hij vernam dat ik zonder buit thuis kwam. Hij had er het recht toe, vond ik, want ook hij was een groot liefhebber van de jacht, zij het dan op groter wild dan waarop ik het had gemunt. In zijn huiskamer hingen vele geweiën, en stond een opgezet auerhoen. En tot diep in de nacht heb ik op de bank voor de herberg nog sterke verhalen moeten aanhoren over zijn gemzenjacht, die wel succesvol was...

Het weer was omgeslagen en met een gerust hart kon ik thans mijn aandacht wijden aan de Pupilliden en andere slakken van het dal. Mijn eerste onderzoek gold de ruïne van de middeleeuwse burcht die, hoog op een rots gelegen, Luz en een groot gedeelte van de bovenloop van de Gave de Pau beheerst.

Langs het voetpad naar de ruïne kabbelt een beekje, een greppel eigenlijk.

Op stenen en waterplanten vond ik daar een Ancylus soort en verder een aantal Bythinella's. De Bythinella's waren gemakkelijk buit te maken. Daar zij dikwijls zwart geincrusteerd zijn, vallen zij op licht getinte ondergrond direct op als zwarte puntjes.

Op de ruïne van Luz, in voegen van de restanten van muren, vond ik o.m. de volgende soorten: Clausilia rugosa pyrenaica, Balea perversa, Vertigo pygmaea minor, Pupilla bigranata, Pupilla triplicata, Lauria cylindracea, Abida bigerrensis, Abida Partioti, Abida Braunii, Truncatellina strobili, Pyramidula rupestris, Gonyodiscus rotundatus, Vitrea contracta, Vallonia costata, Cecilioides acicula, Cochlicopa lubrica, Ena obscura, Hyalinia pura. Een niet oninteressant gezelschap dus!

De Duitse onderzoeker GASCHOTT karakteriseert in een zijner publicaties ruïnes als "Brennpunkte des Molluskenlebens". In sterk in cultuur gebrachte landstreken vormen ruïnes inderdaad vaak een reservaat voor verscheidene molluskensoorten die in de directe omgeving geen gunstige levensvoorwaarden meer vinden. Vaak ook zijn zij, zoögeografisch gezien, van bepaalde soorten, eilanden ver buiten het continue areaal. - In gebergten zijn ruïnes dikwijls voorposten van de op rotsen en berghellingen levende slakken, en niet zelden zijn zij daar een gemakkelijk te betreden en te onderzoeken "showroom" van wat in de omgeving aan min of meer verborgen slakkenfauna aangetroffen kan worden.

Met het oog op dit laatste verzuim ik tijdens verzamelreizen nooit, de in het excursiegebied liggende ruïnes te onderzoeken. Veel succes heb ik hiermede gehad op Sicilië, waar ik het voorrecht had in 1952 te verzamelen. Op de ruïnes van Griekse tempels aldaar kon ik diverse Murella's, die elders lang niet altijd gemakkelijk te bemachtigen waren, vaak in grote aantallen buit maken. In dit verband herinner ik er voorts aan, dat oude ruïnes, vooral in Zuidelijke landen, heel vaak de typelocaliteit van bepaalde soorten zijn. Op Sicilië, wat een reeks ondersoorten van Murella betreft. Verder noemde ik de beroemde tempel van Poseidon te Paestum, niet ver van Napels, die de typelocaliteit is van Paestana paestana (Phil.); de Romeinse burcht bij Klis in Dalmatië, die de oorspronkelijke vindplaats is van Delima fulcrata (Z.) Rasm.; het Griekse theater te Syracuse, waar Muticaria syracusana (Fér.) voor het eerst is verzameld; om slechts enkele voorbeelden te noemen die mij op het ogenblik te binnen schieten.

Aan het gezelschap mollusken van de ruïne van Luz valt aanstonds de aanwezigheid van niet minder dan acht Pupilliden op, waarvan twee Abida soorten endemen van de Pyreneeën zijn. De drie genoemde soorten van het geslacht Abida zijn in de wijde omgeving van Luz niet zeldzaam. Het zijn alle drie kleine, door haar vorm en mondarmatuur goed herkenbare soorten van ongeveer zeven millimeter lengte.

Het wijdst verspreid is Abida bigerrensis (Moq. Tand), die volgens GERMAIN in de gehele keten der Pyreneeën moet voorkomen. Ik vond haar alleen in de Hautes-Pyrénées. Vrij talrijk trof ik deze soort aan in de Gorge de Cauterets, tussen Cauterets en Pierrefitte.

Een veel beperkter verspreidingsgebied heeft Abida Partioti (Moq. Tand.), die, volgens GERMAIN, wat Frankrijk betreft, alleen in het dal van Luz en de Cirque de Gavarnie zou voorkomen. Van het in 1941 overleden lid onze Vereniging, J. Prins, ontving ik indertijd enige exemplaren die door hem verzameld waren op 1800 meter hoogte in de Cirque de Troumouse, hemelsbreed een tiental kilometers ten Oosten van de Cirque de Gavarnie. Opmerkelijk derhalve, dat deze soort tegenover een betrekkelijk beperkte horizontale verspreiding een tamelijk grote verticale verspreiding heeft. Ik verzamelde Abida Partioti het talrijkst in rots- en hellinggruis en in moszeefsel langs het beschaduwde gedeelte van de weg van St. Sauveur naar het gehucht Sazos, even voorbij de brug over de Gave de Pau. Op een hoogte derhalve van ongeveer 700 meter. Zij leefde er in het zelfde gezelschap Pupilliden als op de ruïne van Luz.

Ook Abida Braunii, waarvan ik gedurende mijn verblijf in de Hautes-Pyrénées slechts weinig materiaal heb kunnen bemachtigen, kwam bij St. Sauveur nog vrij algemeen voor. In tegenstelling tot de twee andere Abida soorten, die uitgesproken endemen van de Pyreneeën zijn, is Abida Braunii ook wijd verspreid in Spanje.

Er is nog meer interessants van de molluskenfauna van de gorges de Luz, de St. Sauveur en de Cauterets te vertellen. Steeds algemeen vindt men er *Clausilia rugosa pyrenaica*, voorts ook *Cochlostoma obscurum* en een slankere, minder levendig getekende vorm die misschien tot een andere soort behoort. Verder veel klein grut, bij het verzamelen waarvan de zeef nuttige diensten bewijst. Maar mijn verhaal zou te lang worden, als ik hier op alle bijzonderheden zou ingaan. Uit het bovenstaande blijkt wel dat deze streken, die tot de klassieke zoekplaatsjes van enkele generaties malacologen behoren, ruimschoots een vacantieverblijf van de molluskenverzamelaar waard zijn.

Ik heb wel eens van de stelling gehoord, dat een slakkenverzamelaar uit de commentaar van de voorbijgangers kan opmaken in welke streek hij beland is. Dit is uiteraard een borrel-uur-hypothese, maar toch zou ik de juistheid ervan niet helemaal willen ontkennen. In elk land ziet de inboorling het gedrag van een slakkenjager door de bril van zijn eigen zeden, en oordeelt daarnaar.

In Nederland varieert het oordeel van de toeschouwer van "zich op verdachte wijze ophouden" tot de onschuldige, retorische vraag van een voorbijlaverende fietsjongen: "Héé, kènjesenoggalfinduh?!" - In Meyendel heb ik niet lang geleden het twijfelachtige genoegen gehad, een uur lang geschaduwd te worden door een jeugdige zeldot met een witte band om zijn arm, en op een uiterwaarde van de Lek, waar ik op stammen van wilgen *Clausilia*'s zocht, werd ik eens benaderd door een geuniformeerde ordebewaker die mij de scherpzinnige vraag stelde: "Ziet U niet dat U zich op het gras bevindt?" - Daar ik dat inderdaad zag, kan men zich gemakkelijk voorstellen welk een spirituele hoogte het uit deze vraag voortvloeiende gesprek wel moest bereiken.

Dergelijke ervaringen heb ik in het buitenland niet gehad. Hoogstens kan men daar, wanneer men belangstelling toont voor op fortificaties levende slakken, worden aangehouden wegens verdenking van spionage, hetgeen toch altijd nog interessanter is dan in de ogen van een goedmoedige veldwachter voor een volwassen puber te worden versleten.

In de Ardennen, waar de hengelsport verwoed bedreven wordt, is de kans tien tegen een, dat de voorbijganger de slakkenverzamelaar voor een wormen-zoeker aanziet. En in Italië, vooral in streken van arme bevolking, wordt de malacoloog wel eens als een concurrent in the struggle for life beschouwd. Wanneer hij daarbij een al te grote ijver demonstreert, en te veel belangstelling aan de dag legt voor eetbare soorten als *Helix aperta*, *H. pisana* en verwante ingrediënten, kan het gebeuren dat de bevolking reageert met een achterdochtige zwijgzaamheid, want wat gaat het die vreemdeling aan waar Abraham de mosterd vandaan haalt?

In Zuid-Frankrijk ligt het oordeel van het publiek vaak op gastronomisch niveau, getuige het volgende fragment van een gesprek, in de buurt van St. Sauveur, tussen een slakkenzoeker en een vriendelijke dame die lange tijd zwijgzaam zijn bedrijf had gade geslagen.

- "Vous cherchez un trésor, monsieur?"

"Bien sur, madame!"

- "Lequel?"

"Des petits escargots et pareils machins, madame".

- "Ah oui, quand ils sont bien préparés ils sont vraiment un trésor".

Na een week verblijf in de Hautes-Pyrénées ging ik naar Foix, de voornaamste plaats in het departement Ariège. Per trein is dit bijna een dagreis, want het traject loopt via Lourdes en Toulouse. Een enorme omweg door de met wijnstok beplante vlakte van de Garonne. Uren lang ziet men dan van de Pyreneeën slechts een wazig silhouet.

Het was mijn bedoeling in het Oostelijke deel van de Pyreneeën zowel ten Noorden als ten Zuiden van de Oost-West lopende waterscheiding te verzamelen.

De omgeving van Foix leverde mij in vergelijking met hetgeen ik in de Hautes-Pyrénées verzameld had, niet veel belangwekkends op. Van de *Clausiliiden* trof ik er alleen *Iphigena rolphii*, *Clausilia rugosa pyrenaica* en *Clausilia parvula* aan. De laatstgenoemde soort, die in een groot deel van Frankrijk zeer algemeen is, heb ik nergens elders in de Pyreneeën ont-

moet. Van de Pupilliden is vermeldenswaard de vondst van Truncatellina claustralis in een bosrand tussen Foix en St.Martin. Deze soort wordt door GERMAIN, 1931, niet uit de Pyreneeën gemeld.

Bij regenweer vond ik talrijk een kleine Abida soort rondkruipend op natte rotsen bij het station en als cocons hangend aan takken en bladeren van lage struiken. Ook op enkele andere punten vond ik haar in ruim aantal. De determinatie van deze soort heeft mij veel moeilijkheden bezorgd. Op grond onder meer van de aanwezigheid ener lamella parallel op de pariëtale wand diep in de mondopening, gelegen tussen de lamella spiralis en de sutuur, was ik tot de slotsom gekomen, dat ik hier te doen moest hebben met wat CHEMNITZ in 1852 Pupa Boileausiana noemde. In navolging van MOQUIN TANDON had ik deze vorm geetiketteerd als een variëteit van Abida secale (Drap.). Nadat ik evenwel het vorige jaar eens een hele avond met de Heer Aten materiaal uit de Oostelijke Pyreneeën heb zitten bestuderen, zijn wij op goede gronden tot de conclusie gekomen, dat deze vorm niet gerangschikt dient te worden onder Abida secale, doch onder Abida pyrenaearia (Michaud). Het past mij, hier hulde te brengen aan de scherpzinnigheid van Mr. Aten, en tevens van deze gelegenheid gebruik te maken de leden, aan wie ik indertijd enig materiaal van deze soort onder de foutieve naam had verstrekt, op de juiste naam opmerkzaam te maken.

In de omstreken van Foix verzamelde ik voorts o.m. de volgende soorten: Ceciloides acicula, Cochlicopa minima, Acanthinula aculeata, Vallonia costata, Punctum pymaeum, Pyramidula rupestris, Vitrea contracta, Hyalinia pura, Hyalinia nitidula, Hyalinia nitens, Hyalinia incerta, Cochlostoma obscurum, Pomatias elegans, Hygromia limbata, Fruticicola hispida, Theba carthusiana, Helicigona lapicida, Helicella ericetorum, Helicella unifasciata, Gonyodiscus rotundatus, Cepaea nemoralis, Truncatellina strobili, Truncatellina cylindrica, Chondrina avenacea.

De populatie van Cepaea nemoralis, die ik buiten Foix aantrof, bestond uit forse exemplaren met een grootste breedte van 26 tot 29 millimeter. Ook bij Cambo in de Basses-Pyrénées had ik dergelijke Enakskinderen gevonden. Een hiervan heeft zelfs een diameter van 3 centimeter. Het grootste exemplaar van C. nemoralis, dat ik ooit gezien heb, is ook uit Zuid-Frankrijk afkomstig, en heeft een breedte van liefst 34 millimeter. Het werd in 1932 door het lid onzer Vereniging, de Heer A. Schoenmakers te Bilthoven, in de omgeving van Montpellier verzameld, en bevindt zich in mijn collectie. Dergelijke reuzen zijn uit Nederland niet bekend.

In Foix nam ik de "transpyrénéen" die mij over de ruim 1900 meter hoge Col de Puymorens naar het tegen de Spaanse grens liggende dorpje Latour-de-Carol bracht, op ruim 1200 meter hoogte. Ik logeerde hier op het stationnetje, dat op de eerste verdieping enkele eenvoudige logeerkamers heeft.

De verandering van het klimaat na het passeren van de Col de Puymorens was opmerkelijk. Ten Noorden ervan was het regenachtig weer, waardoor ik van excursies in de bergen van het departement Ariège had moeten afzien. Hier, ten Zuiden van de hoge Oost-West kam was het stralend zomerweer. Een beetje té stralend. Ik had gehoopt er mijn eerste kennismaking met de Catalaanse molluskenfauna te kunnen hebben, maar het resultaat van mijn wandelingen viel mij bitter tegen. Slechts wat lege huisjes heb ik kunnen bemachtigen, waaronder Truncatellina strobili.

Om geen kostbare tijd te verliezen, besloot ik het lager te zoeken, en wel in Villefranche-de-Confluent, dat ongeveer 50 kilometer Oostelijker ligt in het dal van de Têt, op een hoogte van 430 meter.

Het Zuidelijke gedeelte van het departement Pyrénées Orientales wordt van West naar Oost doorstroomd door twee evenwijdige riviértjes, die in de Middellandse Zee uitmonden. Het zijn de Têt en de Tech. In de dalen van deze riviértjes liggen Prades, Villefranche, Lapreste, Prats-de-Molo, Amélie-les-Bains enz., namen die voor de malacoloog begrippen zijn.

Van Villefranche, dat een ongelooflijk aardig oud vestingstadje, en alleen daarom al de moeite van een bezoek waard is, was mijn buit opmerkelijk rijk. Het was er tevens de climax mijner Pupilliden-avonturen. In grote aantallen leefden er op droge, fel door de zon beschenen muren, de in noordwestelijke kustgebieden van de Middellandse Zee zeer algemene en weinig veranderlijke Chondrina similis (Brug.), steeds in gezelschap van de klei-

nere Abida pyrenaearia, die zich echter wel in schuilplaatsjes terugtrekt, en van Chondrina avenacea farinesi (DesMoulins). Deze ondersoort is gekenmerkt door het totaal ontbreken van plooien in de mondopening. Bij geen der honderden exemplaren die ik op enkele punten rond Villefranche verzameld heb, kon ik ook maar een spoor van een tand of plooi ontdekken. Begrijpelijk dat deze vorm aanvankelijk als een afzonderlijke soort beschouwd werd. - Chondrina avenacea is een soort met een grote verspreiding. In Mid-den- en West-Europa komt zij haast overal waar harde kalkrotsen zijn, talrijk voor. Ook in België, niet ver van de Nederlandse grens af, leeft zij. In Zwitserland is zij een van de algemeenste rotsslakken. Maar waar men ook zoekt, in het dal of hoog op de bergen, de variabiliteit ervan is betrekkelijk gering. Er zijn kleine verschillen in grootte van de schelp en de mond-bewapening heeft wel eens een palataal plooitje meer of minder, maar het algemene beeld van de schelp verandert er weinig door. Ten Zuiden van de Peninische Alpen wordt de soort opeens ongedurig, en nog sterker is dit het geval aan gene zijde van de Pyreneeën. Zo constant als zij elders in Europa is, zo sterk gedifferentieerd in vele vormen is zij op het Iberische schiereiland, waar verscheidene afzonderlijk benaamde ondersoorten en variëteiten voorkomen. Alle combinaties van nul tot tien tanden in de mondopening kan men er aantreffen. - Opmerkelijk is, dat deze hele scala van variaties van de volledig getande tot de ongetande vorm, niet regelmatig weerspiegeld wordt in de verspreiding, maar dat men uit het areaal van de typische vorm komend, als het ware rauwelings geconfronteerd wordt met de volkomende tandeloze vorm, en dat pas verder Zuidelijk de grote variatie van intermediaire vormen optreedt. In Villefranche ruikt men de problemen om deze soort, en daarom is het goed haar niet na een halve dag verzamelen tot "algemene soort" te verklaren en voor de rest van het verblijf links te laten liggen, doch integendeel, er zoveel mogelijk van te vergaren. Niet dus om over een massa ruilmateriaal te beschikken - wie alleen met dergelijke bedoelingen naar dit malacologisch dorado reist, verdient geen regenweer - doch om te trachten een inzicht te krijgen in het geheimzinnige soortbegrip.

Les extrêmes se touchent, ook in de contreien van Villefranche. Zo armelijk als de natuur Chondrina avenacea farinesi bedeed heeft, zo rijkelijk heeft zij haar familielid Abida polyodon (Drap.) gezegend. Deze zit letterlijk met een mond vol tanden. Want behalve de drie pariëtale, de twee columellaire en de vier palatale plooien, heeft het schelpje van deze soort een massa kleine plooien die zich verdringen op de mondrand. In het geheel kan de nauwelijks twee millimeter hoge mondopening het respectabele aantal van 24 plooien hebben! Dat zo een systeem het lumen van de mondopening aanmerkelijk vernauwt, ligt voor de hand. Men is geneigd naar de zin van zo'n overdreven mondbewapening te zoeken en het is verleidelijk om te veronderstellen dat dit systeem een analoge functie zou hebben als bijvoorbeeld het clausilium van Clausilia soorten, en dat het dus beschermt tegen uitdroging. Maar dan rijst direct de vraag waarom Chondrina avenacea zich in de zelfde klimatologische omstandigheden juist in dit opzicht in tegenovergestelde richting ontwikkelt. Daar komt nog bij, dat Chondrina avenacea bij voorkeur op zonnige kalkrotsen en muren leeft, terwijl Abida polyodon, hoewel xerophil, toch wel de beschutting van een plantendek prefereert.

Er is in de omstreken nog een andere soort, die zich verheugt in een zware mondarkatuur. Dat is de grappige, tonvormige Sandahlia cylindrica (Fér.) Zij leeft in gezelschap van de vorige. Ik trof beide soorten aan op een met naaldbos begroeide helling ten Zuiden van Villefranche. Dit is in zoverre opmerkelijk, omdat in Nederland naaldbossen met hun zure grond, door verzamelaars van slakken doorgaans voorbij gelopen worden. In kalkrijke gebieden in het buitenland vindt men veelal zelfs een rijkere molluskenfauna in naaldbossen dan in loofbossen met hun dikke, vaak onverteerde bladlaag op de bodem.

In Villefranche eindigde het malacologische deel van mijn reis. Ik leg daarom hier mijn pen neer. Wie meer over de mollusken van dit gebied wil weten, herleze het artikeltje van de Heer Aten in het vorige Correspondentieblad, die ons bovendien - deze mededeling uiteraard sub rosa - een vervolg op zijn Pyreneeënrelaas heeft toegezegd...